

УДК 930.1:355.40(477+438)"1920/1955"

ВЕДЕНЄВ Д.В.,

ЛІСОВ О.С.

НОВІТНЯ ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ ДІЯЛЬНОСТІ РОЗВІДКИ ТА КОНТРРОЗВІДКИ РУХУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ І УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ У 1920–1950-х рр.

Стаття присвячена аналізу наукових праць сучасних вітчизняних вчених з історії формування і функціонування спеціальних підрозділів Української військової організації, Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. Виявлено, систематизовано та охарактеризовано основні групи новітніх історіографічних джерел, що висвітлюють історію структур розвідки та контррозвідки українського самостійницького руху у 1920-1950-х рр.

Ключові слова: історіографія, розвідка, контррозвідка, безпека, Організації українських націоналістів, Українська повстанська армія.

Постановка проблеми. Від часу здобуття Україною незалежності історіографія руху українських націоналістів та УПА зазнає період динамічного розвитку. Гострі дискусії навколо оцінки діяльності ОУН і УПА значно впливають на розвиток суспільно-політичної та оперативної обстановки в Україні, що зумовлює важливість розуміння подій минулого та основних тенденцій сучасної інтерпретації цієї проблеми.

Окремий інтерес як для науковців, так і для практиків становить історичний досвід формування і функціонування спеціальних підрозділів (розвідувальних, контррозвіду-

Веденєв Дмитро Валерійович, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідного центру воєнної історії Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ.

Лісов Олександр Сергійович, старший науковий консультант організаційно-наукового відділу науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України, м. Київ.

© Веденєв Д.В., Лісов О.С., 2016

вальних, оперативно-бойових) руху українських націоналістів та УПА. Вивчення цієї теми передбачено у рамках навчальної дисципліни «Історія розвідки та контррозвідки в Україні», що входить до програми підготовки фахівців Сектора безпеки України. Окрім цього, висвітлення історії спеціальної діяльності УВО, ОУН і УПА відіграє важливу роль у національно-патріотичному вихованні військово-службовців, що відповідає нормам Закону України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» від 09.04.2015 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Детальну характеристику радянської, української діаспорної та вітчизняної історіографії, а також ґрунтовний аналіз археографії спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА знаходимо у дослідженнях Д. Веденеєва, О. Стадніка, Г. Биструхіна, Я. Антонюка, В. Огородніка, О. Лісова та інших вчених [1-10]. Ураховуючи те, що останнім часом опубліковано значну кількість наукових статей, документальних збірників, фундаментальних монографій, присвячених історії національно-визвольного руху, вважаємо, що дослідження історіографії теми потребує подальшого студювання.

Мета дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу наукового доробку вітчизняних вчених, присвяченого історії розвідки та контррозвідки руху українських націоналістів і УПА.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, необхідно зазначити, що діяльність ОУН і УПА є однією із контраверсійних проблем історії України. Багато у чому це пов'язане з тим, що вітчизняні політичні та громадські організації порізному ставляться до українського національно-визвольного руху та подій громадянського протистояння, що мало місце у Західній Україні упродовж 1920–1950-х рр.

Проблема ОУН і УПА стала каменем спотикання, що заважав цілковитій злагоді українського суспільства. З початку 1990-х рр. вже на державному рівні робилися спроби врегулювати цю проблему. 1 лютого 1993 р. Президія Верховної Ради України ухвалила Постанову «До питання

про перевірку діяльності ОУН-УПА». 14 червня 1994 р. у Міністерстві юстиції України відбулася нарада з представниками СБ України, МВС України та Головного архівного управління України щодо створення постійних груп для роботи Комісії з перевірки діяльності ОУН-УПА, але за відсутності фінансування вивчення цього питання затягувалося. 13 вересня 1996 р. Верховна Рада України ухвалила Постанову «Про склад тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України по сприянню у вивченні питань, пов'язаних з перевіркою діяльності ОУН-УПА». Проте народні депутати, які увійшли до складу парламентської комісії, мали діаметрально протилежні погляди на історію руху українських націоналістів, тому її робота була паралізована. За дорученням Президента України Л. Кучми Кабінет Міністрів України 12 вересня 1997 р. ухвалив Постанову «Про Урядову комісію з вивчення діяльності ОУН-УПА». Голові Комісії – міністру юстиції надали право створювати експертні та робочі групи зі спеціалістів різних установ та організацій [11, с. 4-22].

Так, в Інституті історії України НАН України під керівництвом С. Кульчицького була сформована Робоча група істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН-УПА (Робоча група). Учені сконцентрували свою роботу на трьох взаємопов'язаних напрямках: археографічному пошуку і публікації збірників документів, підготовці окремих праць та узагальнюючої колективної монографії та фахового висновку про діяльність ОУН і УПА.

У 2000 р. Робоча група опублікувала попередню історичну довідку «Проблема ОУН-УПА», що охоплювала історію руху українських націоналістів та УПА у 1920-1950-х рр. Попередній характер довідки був розрахований на обговорення висунутих Робочою групою положень усіма зацікавленими сторонами з метою підвищення якості остаточного наукового висновку[12].

Підсумкова колективна монографія Робочої групи «Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія» була опублікована у 2005 р. Хронологічні межі подій, що в ній висвітлюються, у порівнянні з

попередньою історичною довідкою звужені до 1939–1950-х рр. Окрему увагу привертає шостий розділ монографії, підготовлений О. Лисенком. Науковець розглядає структуру СБ та основні напрями її діяльності у період Другої світової війни [13, с. 373-376].

Значне місце в історіографії теми займає науковий доробок А. Кентія, зокрема, С. Кульчицький зазначив, що в перші півтора року друкована продукція Робочої групи складалася лише з монографій А. Кентія. У 1998–1999 рр. дослідник опублікував шість нарисів з історії руху українських націоналістів 1920–1956 рр. [13, с. 8]. Додопрацювавши свої попередні роботи, у 2005 р. А. Кентій видав перший том комплексного монографічного дослідження «Збройний чин Українських Націоналістів 1920–1956», що хронологічно охопив період «Від Української військової організації до Організації Українських Націоналістів 1920–1942». У 2008 р. науковець опублікував другий том дослідження «Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів, 1942–1956». Учений дає виважений аналіз зародження та діяльності руху українських націоналістів, причин виникнення його збройних формувань, висвітлює різні сторони розвідувально-підривної та терористичної діяльності УВО, ОУН до 1942 р., досліджує організаційну структуру та діяльність спеціальних підрозділів ОУН та УПА, контакти націоналістів з іноземними спецслужбами у 1920–50-х рр. [14-15].

Підготовка таких капітальних праць стала можливою лише завдяки відкриттю доступу до раніше засекречених архівних сховищ, чого не вдавалося зробити у радянські часи. Враховуючи те, що на початку 1990-х рр. в археографії теми існувала значна лакуна, підготовка документальних збірників виокремилась у самостійний напрям дослідження. Вітчизняні учені здійснили значний археографічний пошук, результатом якого стало уведення до наукового обігу документальних джерел, що висвітлюють історію руху українських націоналістів та УПА, зокрема діяльність їх спеціальних підрозділів.

Ураховуючи, що аналіз археографії проблеми ОУН і УПА не є метою цієї статті, розглянемо документальні збірники, матеріали яких безпосередньо висвітлюють історію становлення і функціонування спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА.

Як уже зазначалося, одним із провідних напрямів діяльності Робочої групи був пошук архівних джерел та публікація документальних збірників з проблеми ОУН і УПА. У 2000 р. С. Кокіним підготовлено анотований покажчик документів з історії ОУН та УПА, що зберігаються у Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБ України), завдяки чому почалося активне наукове використання відомчих архівних фондів [16].

Важливе значення в археографії теми відіграв опублікований О. Лисенком та І. Патриляком збірник документів і матеріалів СБ, що зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України (ЦДАВО) [17].

Протягом 2006–2009 рр. у рамках діяльності Робочої групи та після її ліквідації колектив науковців (О. Веселова, В. Дзьобак, М. Дубик, С. Кульчицький, С. Кокін, О. Лисенко, І. Патриляк, В. Сергійчук) упорядкував документи, що відображають діяльність ОУН і УПА у 1941–1944 рр., зокрема їх спеціальних підрозділів [18].

Науковий доробок Робочої групи нараховує десятки документальних збірників, статей та монографій, зміст яких сприяє кращому розумінню генези руху українських націоналістів, соціально-політичної, економічної та оперативної обстановки в Західній Україні у 1920-1950-х рр. Розвідувальна та контррозвідувальна діяльність ОУН і УПА не стала предметом дослідження науковців Робочої групи, але побіжно розглядається майже в усіх їх працях.

З 1995 р. розпочато спільну роботу Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, канадського видавництва «Літопис УПА», ЦДАВО, ГДА СБ України та інших установ з підготовки документального видання нової серії «Літопис УПА». Упорядниками видання стали науковці названих установ та організацій. Завдяки їхній плідній праці опубліковано

вже двадцять п'ять томів видання, до наукового обігу введено широке коло раніше недоступних документальних пам'яток визвольного руху, документів радянських спецслужб, державних і партійних органів. Враховуючи специфіку нашого дослідження, особливий інтерес становить двадцять третій і двадцять четвертий томи серії. Опубліковані в них документи відображають процес боротьби оунівської спецслужби з агентурою радянської влади та її каральних органів у регіоні [19-20].

З кінця 1990-х років в Національній академії Служби безпеки України (НА СБ України) починається студювання історії спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА. Науковці НА СБ України Г. Биструхін, Д. Веденєєв, В. Єфименко, О. Стаднік, В. Тополенко та інші вчені опублікували десятки наукових статей, монографії, навчально-методичну літературу, де розкривається структура спецпідрозділів ОУН і УПА, міститься детальна інформація щодо їх основних напрямів і методів діяльності [1-6; 21-29].

Також плідною стала співпраця дослідників НА СБ України та ГДА СБ України. Д. Веденєєв та О. Стаднік опублікували комплекс джерел відомчого архіву, що за своїм походженням належать як до документів, утворених підрозділами спеціального призначення ОУН і УПА, так і до матеріалів радянських органів державної безпеки. Вміщені у збірнику історичні джерела характеризують процес становлення і функціонування спеціальних підрозділів ОУН і УПА, їх розвідувальну, контррозвідувальну, оперативно-бойову діяльність, особливості кадрового складу [3].

У 2003 р. видано узагальнюючу працю Д. Веденєєва «Спеціальні підрозділи руху українських націоналістів та Української повстанської армії (1920-й – кінець 1960-х рр.)», яка була підготовлена з використанням значної джерельної бази, передусім із залученням раніше невідомих матеріалів з фондів ГДА СБ України. У монографії детально досліджено процес зародження та діяльність спеціальних підрозділів УВО, ОУН і УПА, розглянуто питання спів-

робітництва УВО і ОУН зі спецслужбами Німеччини, Литви та інших держав. Значну увагу в дослідженні приділено спеціальній діяльності СБ в роки Другої світової війни. Визначається структура, основні напрями роботи СБ, повноваження її співробітників. Проводиться ретельний аналіз інформаційної роботи, слідчої діяльності та судово-дисциплінарної практики оунівської спецслужби. Автор не оминає й гострих питань, об'єктивно розкриваючи репресивну діяльність СБ [1-2].

Д. Веденев і Г. Биструхін підготували узагальнюючу монографію з історії функціонування спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА у 1920-1945 рр., що увібрали в себе результати попередніх робіт науковців. Особливу увагу учені приділили розвідувальній, контррозвідувальній, диверсійній, слідчій діяльності, кадровій та навчально-виховній роботі спецпідрозділів ОУН і УПА в роки Другої світової війни [5].

Важливу роль у розкритті теми відіграла праця Д. Веденеєва і Г. Биструхіна «Повстанська розвідка діє точно і відважно...». Науковці підготували третій розділ «Документальна спадщина спеціальних підрозділів підпілля ОУН (С. Бандери) та Української повстанської армії», згрупувавши документи ГДА СБ України за тематично-хронологічним принципом. У виданні знаходимо накази, інструкції, відоzwi, повідомлення СБ, радянські протоколи допитів відомих функціонерів націоналістичного руху, ознайомлення з якими сприяє кращому розумінню історії створення і функціонування спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА [6].

У наступній фундаментальній роботі Д. Веденеєва і Г. Биструхіна «Двобій без компромісів» досліджено протиборство спеціальних підрозділів ОУН та закордонних центрів руху українських націоналістів із радянськими органами державної безпеки у 1945–1980-х рр. [21].

По суті ці видання стали першими комплексними роботами у вітчизняній історіографії спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА, що були опубліковані без грифа таємності.

Доволі інформативними є статті В. Єфименка, в яких аналізується кадрове забезпечення спецпідрозділу ОУН(Б), тактика і методи розвідувальної та контр-розвідувальної діяльності, основні напрями агентурно-оперативної роботи та методика ведення допиту слідчими СБ [22-24].

Значна кількість фактичного матеріалу щодо диверсійно-терористичної діяльності спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА міститься у колективній монографії «Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ–ХХ ст.». На особливу увагу заслуговують розділи, підготовані Ю. Киричуком «Місце тероризму у визвольній боротьбі УВО-ОУН», О. Лисенком та Т. Вронською «Терористична тактика в діяльності ОУН та УПА», Д. Веденевим та О. Лисенком «Прояви терору і тероризму в протистоянні радянської влади та ОУН і УПА в західноукраїнському регіоні післявоєнної доби» [26].

Певні відомості щодо розвідувальної та контррозвідувальної роботи підпілля ОУН, протистояння між ним та радянськими спецслужбами містяться у працях з історії руху українських націоналістів та УПА у різних регіонах України. У публікації В. Нікольського «Підпілля ОУН(Б) у Донбасі» згадується про розвідувальну діяльність функціонерів націоналістичного руху, які збирали інформацію про соціально-економічну та політичну обстановку в регіоні, вивчали стан військових формувань Німеччини та СРСР з обох сторін фронту [30, с. 51-53]. У монографії та дисертаційному дослідженні Я. Антонюка висвітлено особливості розвідувальної та контррозвідувальної роботи оунівської спецслужби в умовах обласних, районних центрів і сільської місцевості Волині та Полісся [7-8]. Окремі аспекти діяльності СБ на Львівщині у повоєнний період висвітлюється у дисертаційному дослідженні В. Ільницького [31]. У роботах Г. Биструхіна і Д. Веденеєва, присвячених проблемі міської партизанської війни, досліджена тактика боротьби спеціальних підрозділів національно-визвольного руху з радянською владою в умовах міста [28-29].

Порівняльний аналіз національно-визвольного руху в Україні і національно-визвольних рухів Білорусії, Литви, Латвії, Естонії здійснив А. Русначенко. Науковець виявив об'єктивні закономірності та характерні риси національно-визвольних рухів цих країн. Поряд з цим дослідник присвятив окремий підрозділ розвідувальній, агентурній та слідчій діяльності СБ [32, с. 315-322].

Спеціальна діяльність руху українських націоналістів висвітлюється у персоналіях лідерів УВО, ОУН і УПА. Постать О. Думіна та діяльність спеціальних підрозділів УВО досліджено у статті О. Кучерука. У наступній роботі вченого «Останній паспорт Євгена Коновальця» міститься інформація щодо розвідувальної діяльності УВО та її взаємовигідного співробітництва з Литвою, зокрема, наведено факти надання литовських паспортів Є. Коновальцю та іншим членам УВО, що уможливило їх легалізацію в іноземних державах [33-34]. Д. Веденєєв і Г. Биструхін, опрацювавши документи ГДА СБ України, дослідили біографії провідних функціонерів спеціальних підрозділів ОУН та УПА [6]. У роботі О. Іщука та В. Огородніка досліджено постать керівника оунівської спецслужби М. Арсенича [35]. Значна кількість біографій співробітників СБ міститься у публікаціях видавництва «Літопис УПА», доволі інформативною є серія «Події і Люди». Висвітленню життєвого та бойового шляху надрайонного референта СБ Станіславівщини В. Сенчака присвячена робота Д. Проданика [36].

Проаналізувавши розвиток наукових поглядів вітчизняних учених на історію спеціальної діяльності руху українських націоналістів, робимо наступні висновки:

– з початку 1990-х років історія діяльності ОУН і УПА лишається однією із контраверсійних проблем вітчизняної науки, дискусії навколо оцінки діяльності ОУН і УПА відіграють значну роль у формуванні суспільно-політичної та оперативної обстановки в Україні;

– у середині 1990-х років розпочинається новий етап дослідженні теми: надання науковцям доступу до раніше засекречених архівних сховищ сприяло введенню у науковий обіг значного масиву невідомих джерел, що призвело до

поступового звільнення української історіографії від значного впливу радянської та діаспорної риторики;

– з кінця 1990-х років історія становлення і функціонування спеціальних підрозділів руху українських націоналістів і УПА стала предметом окремих досліджень;

– у новітній вітчизняній історіографії розвідки та контррозвідки українського національно-визвольного руху можна виокремити п'ять змістовних груп: 1) джерелознавчі та археографічні праці; 2) роботи загального характеру, в яких досліджується процес зародження та основні напрями діяльності українського націоналістичного руху, розкривається суспільно-політична та оперативна обстановка в Україні; 3) дослідження функціонування структур розвідки та контррозвідки українського національно-визвольного руху; 4) публікації з історії спеціальної діяльності руху українських націоналістів та УПА у різних регіонах України; 5) дослідження історико-біографічного характеру, в яких розкриваються персоналії співробітників спеціальних підрозділів руху українських націоналістів.

Перспективним напрямом дослідження є необхідність висвітлення персоналій керівників спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та УПА з метою вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті та національно-патріотичного виховання військовослужбовців Сектора безпеки України.

1. *Веденєв Д.В.* Спеціальні підрозділи руху українських націоналістів та Української повстанської армії (1920-й – кінець 1960-х рр.) : Монографія / Д.В. Веденєв. – К. : Нац. акад. СБ України, 2003. – Ч. I. – 171 с.
2. *Веденєв Д.В.* Спеціальні підрозділи руху українських націоналістів та Української повстанської армії (1920-й – кінець 1960-х рр.) : Монографія / Д.В. Веденєв. – К. : Нац. акад. України, 2003. – Ч. II. – 210 с.
3. *Веденєв Д.В.* Підрозділи спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії: документальна спадщина: Збірник документів / Д.В. Веденєв, О.А. Стаднік. – К. : Нац. акад. СБ України, 2004. – 235 с.

4. *Веденеев Д.В.* Історіографія і бібліографія діяльності підрозділів розвідки та контррозвідки руху українських націоналістів та Української повстанської армії. 1945 – початок 2000-х років : Навч. посібник / Д.В. Веденеев. – К. : Нац. акад. СБ України, 2005. – 62 с.
5. *Веденеев Д.В.* Меч і тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА (1920–1945) : Монографія / Д.В. Веденеев, Г.С. Биструхін. – К. : Генеза, 2006. – 408 с.
6. *Веденеев Д.В.* «Повстанська розвідка діє точно і відважно...». Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення ОУН та УПА. 1940–1950-ті роки / Д.В. Веденеев, Г.С. Биструхін. – К. : К.І.С., 2006. – 568 с.
7. *Антонюк Я.* Діяльність СБ ОУН на Волині / Я. Антонюк. – Луцьк : Волинська книга, 2007. – 176 с.
8. *Антонюк Я.М.* Діяльність Служби безпеки ОУН(Б) на території Волині та Полісся 1946–1951 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Антонюк Ярослав Миколайович. – Острогор, 2011. – 16 с.
9. *Огороднік В.Ю.* Підготовка кадрів Служби безпеки Організації українських націоналістів (бандерівців) (1941–1951 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Огороднік Валерій Юрійович. – К., 2009. – 18 с.
10. *Лісов О.С.* Сучасна вітчизняна історіографія спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та Української повстанської армії / О.С. Лісов // Зб. наук. праць Нац. акад. СБ України. – 2013. – № 45. – С. 234–242.
11. Протистояння. Звернення, заяви, листи громадських організацій, політичних партій, громадян України до Комісії з вивчення діяльності ОУН-УПА. 1996–1998 рр. / Автор передмови та упоряд. Л.В. Гриневич. – К. : Інститут історії України НАН України, 1999. – 406 с.
12. Проблема ОУН-УПА. Попередня історична довідка / Відп. ред. С.В. Кульчицький. – К. : Інститут історії України НАН України, 2000. – 130 с.
13. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси / Відп. ред. С.В. Кульчицький. – К. : Наукова думка, 2005. – 495 с.
14. *Кентій А.В.* Збройний чин Українських Націоналістів 1920–1956 : Історико-архівні нариси / А.В. Кентій. – К., 2005. – Т. 1. Від Української

- військової організації до Організації Українських Націоналістів 1920–1942. – 332 с.
15. *Кентій А.В.* Збройний чин Українських Націоналістів 1920–1956 : Історико-архівні нариси / А.В. Кентій. – К., 2008. – Т. 2. Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів, 1942–1956. – 415 с.
 16. *Кокін С.* Анотований покажчик документів з історії ОУН і УПА у фондах Державного архіву СБУ. Анотований покажчик документів з фонду друкованих видань (1944–1953) / С. Кокін. – К. : Інститут історії України НАН України, 2000. – Вип. 1. – 214 с.
 17. Матеріали та документи Служби безпеки ОУН(Б) у 1940-х рр. / Упоряд. : О.Є. Лисенко, І.К. Патриляк. – К. : Інститут історії України НАН України, 2003. – 253 с.
 18. ОУН і УПА в 1944 році : Документи / Упоряд. : О. Веселова, С. Кокін, О. Лисенко, В. Сергійчук. Відп. ред. С. Кульчицький. – К. : Інститут історії України НАН України, 2009. – Ч. 2. – 256 с.
 19. Літопис УПА. Нова серія. Т. 23: Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ. 1944–1951 / Упоряд. Михайло Романюк. – Київ-Торонто, 2013. – 1320 с.
 20. Літопис УПА. Нова серія. Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952 / Упоряд. М. Романюк. – Київ-Торонто, 2014. – 1400 с.
 21. *Веденєв Д.В.* Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки : Монографія / Д.В. Веденєв, Г.С. Биструхін – К. : К.І.С., 2007. – 568 с.
 22. *Єфименко В.* Кадровий склад спеціального підрозділу ОУН(Б): спроба аналізу / В. Єфименко // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1999. – № 1/2. – С. 443–456.
 23. *Єфименко В.* Тактика і методи роботи працівників спеціального підрозділу ОУН(Б) / В. Єфименко // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2000. – № 2/4 (13/15). – С. 504–514.
 24. *Єфименко В.* Особливості діяльності спецпідрозділу ОУН(Б) на території України / В. Єфименко // Зб. наук. праць Нац. акад. СБ України. – 2002. – № 5. – С. 135–139.
 25. *Тополєнко В.К.* Історія розвідки та контррозвідки в Україні : навч. посіб. / В.К. Тополєнко. – К. : Нац. акад. СБ України, 2009. – 242 с.

26. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX–XX ст. Історичні нариси / Відп. ред. В.А. Смолій. – К. : Наукова думка, 2002. – 952 с.
27. *Веденеев Д.В.* Прояви тероризму в Україні (остання чверть XIX – початок XXI ст.): Навч. посіб. / Д.В. Веденеев – К. : Нац. акад. СБ України, 2005. – 162 с.
28. *Биструхін Г.С.* «Міська партизанська війна» як феномен збройної боротьби та спеціальної діяльності (1945–2005 рр.) : Монографія / Г.С. Биструхін, Д.В. Веденеев. – К. : Нац. акад. СБ України, 2006. – Ч. 1. – 216 с.
29. *Биструхін Г.С.* Війна в кам'яних джунглях. Міська партизанська війна як феномен збройної боротьби та спеціальної діяльності. 1945–2005 рр. : Монографія / Г.С. Биструхін, Д.В. Веденеев. – К. : Генеза, 2006. – 512 с.
30. *Нікольський В.М.* Підпілля ОУН (Б) у Донбасі / В.М. Нікольський. – К. : Інститут історії України НАН України, 2001. – 178 с.
31. *Ільницький В.І.* Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність (1945–1952) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / В.І. Ільницький. – Львів, 2010. – 20 с.
32. *Русначенко А.М.* Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні і національно-визвольні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х рр. / А.М. Русначенко. – К. : "Пульсари", 2002. – 520 с.
33. *Кучерук О.* Розвідка Української військової організації та Осип Думін / О. Кучерук // Пам'ять століть. – 2001. – № 4. – С. 43–49.
34. *Кучерук О.* Останній паспорт Євгена Коновальця / О. Кучерук // Пам'ять століть. – 2000. – № 5. – С. 59–63.
35. *Іщук О.* Генерал Микола Арсеняч: життя та діяльність шефа СБ ОУН / О. Іщук, В. Огороднік. – Коломия : Вік, 2010. – 195 с.
36. *Проданик Д.* Шлях боротьби Василя Сенчака – «Ворона» / Д. Проданик. – Торонто, Львів : Літопис УПА, 2011. – 128 с. – (Події і люди ; Кн.15).

Надійшла до редколегії 22.09.2016 р.

Рецензент: *С.В. Терський*, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та етнокомунікації, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів.

**Веденеев Д.В., Лисов А.С.
НОВЕЙШАЯ ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РАЗВЕДКИ И КОНТРРАЗВЕДКИ РУХА
УКРАИНСКИХ НАЦИОНАЛИСТОВ И УКРАИНСКОЙ
ПОВСТАНЧЕСКОЙ АРМИИ В 1920–1950-х гг.**

Статья посвящена анализу научных работ современных отечественных ученых по истории формирования и функционирования специальных подразделений Украинской войсковой организации, Организации украинских националистов и Украинской повстанческой армии. Выявлено, систематизировано и охарактеризовано основные группы новейших историографических источников, которые освещают историю структур разведки и контрразведки украинского национально-свободительного движения в 1920–1950-х гг.

Ключевые слова: историография, разведка, контрразведка, Украинская войсковая организация, Служба безопасности Организации украинских националистов, Украинская повстанческая армия.

**Vedeneev D., Lisov O.
CONTEMPORARY NATIONAL HISTORIOGRAPHY OF
UKRAINIAN INTELLIGENCE AND COUNTERINTELLIGENCE
ACTIVITY IN 1917–1920**

The article deals with the analysis of research efforts of modern Ukrainian scientists in history of organization and functioning of special structures of Ukrainian Military Organization, Ukrainian Nationalists Organization and Ukrainian Insurgent Army. The main groups of historiographical sources on the history of intelligence and counterintelligence structures of Ukrainian national-liberation movement in 1920–1950 years have been found, systematized and described.

Key words: historiography, intelligence, counterintelligence, special structures, Ukrainian Military Organization, The Security Service of Ukrainian Nationalists Organization, Ukrainian Insurgent Army.